

FORSKNINGSSEMINAR OG MØTESTED:

POLITIKK, ORGANISASJON OG LEDELSE I SPESIALISERTE KUNNSKAPSORGANISASJONER (POLIS.NO)

POLIS er et felles forskningsseminar, nettside og møtested der vi presenterer og diskuterer forskning og masteroppgaver omkring politikk, ledelse og organisasjon i spesialiserte kunnskapsorganisasjoner, med spesiell vekt på helsevesenet.

På seminarene inviterer vi eksterne forskere eller bidragsytere fra praksisfeltet, for øvrig kommer bidragene fra forskere og studenter i tilknytning til våre forskningsprosjekter. Målsettingen er å skape et møtested mellom praktikere, forskere og studenter, og så langt har denne målsettingen blitt oppfylt.

Seminaret arrangeres i tilknytning til forskningen innenfor "Autonomy, Transparency and Management. Reform dynamics in health care – a comparative project", "Ledelse og Omstilling i Helse Vest", EU-prosjektet "Knowandpol" om utviklingen av helsepolitikk i Europa, samt fra 2007 LIHCOM- et NFR-finansiert forskningsprosjekt omkring strategisk kommunikasjon i helsesektoren (frie midler samfunnsforskning)

POLIS er et samarbeidstiltak mellom Adm.org-instituttet og andre institutter ved UiB, Rokkansenteret, Høyskolen i Bergen og Helse Bergen. Aktuelle temaer:

- Reformen og helsepolitikk i komparativt perspektiv
- Samordningsproblemer i helsevesenet
- Omstilling og ledelse i Helse Vest
- Fritt valg, transparens og kvalitetsmålinger i helsevesenet
- Ledelse og profesjoner
- Lojalitet, omdømme og kommunikasjon. Medier og informasjonsfunksjonens betydning i omstillingen av helsevesenet og offentlig sektor generelt
- Ledelse, evidens og samordning i psykiatri

Se: WWW.POLIS.NO

PHD-avhandlinger under utarbeidelse i tilknytning til ATM-prosjektet;

Følgende Phd-avhandlinger er under utarbeidelse: Kari Gulbrandsøy: "Endring og ledelse i helseforetak", Simon Neby: "Reform, styring og politikk i skandinaviske sykehussystemer: Mellom sentrale initiativ og lokal autonomi", Inger Lise Teig: "Ledelse, hierarki og kultur: om utøvelse av ledelse i sykehus", Dag O. Torjesen: "Organisatoriske, institusjonelle og historiske betingelser for ledelse i spesialisthelsetjenesten", Hege Johnson: "Kommunikasjon som vilkår for legitimering av helseforetak". Det er også tilknyttet 4 Phd-studenter fra andre høyskoler og universiteter, som er veiledet av forskere i ATM-nettverket og som arbeider med temaet ledelse og organisering i helsetjenester.

Masteroppgaver/stipender i tilknytning til ATM-prosjektet:

Hovedfag- og mastergradsprosjekter

I prosjektperioden har 23 hovedfags-/masterstudenter vært knyttet til prosjektet, blant annet gjennom studentseminaret. Oppgavene har sortert under temaene Autonomi, Transparens og Management og har i stor grad vært knyttet til sykehusreformen i 2002.

Pågående prosjekter

Monika Alvestad, Psykiatri i skjæringsfeltet mellom naturvitenskap og humanisme. En studie av reformprosjekt i det psykisk helsevesenet

Studiet vil ta for seg en bestemt metodikk for kvalitetsforbedring i det psykiske helsevesenet, initiert av staten i samarbeid med Norsk Legeforening (Gjennombruddsmetodikk). Prosjektene er interessante både fordi de synes å representere en dreining av psykiatriens kunnskapssyn mot en mer naturvitenskaplig tenkning, og fordi de viser tydelig hvordan elementer fra New Public Management tenkningen også er i ferd med å gjøre seg gjeldende som styringslogikker innenfor det psykiske helsevesenet. Studiet vil ha en kvalitativ tilnærming, der hovedmetodene vil være analyse av skriftlig materiale knyttet til prosjektet, samt intervjuer av deltakere og eventuelt initiativtakere.

Margrete Langeland, " Det nye Helsetilsynet?"

Studien tar for seg omstillingsprosesser i den sentrale helseforvaltning, med særlig fokus på Statens helsetilsyn. Den norske helseforvaltningen har gjennomgått store endringer i takt med ulike utviklingstrekk og reformer i forvaltnings-, helse- og reguleringspolitikken de seneste årene hvor hovedfokus har vært modernisering og krav om effektivitet. Studien har som mål å belyse Helsetilsynets nye og tydelige profil som et rendyrket tilsynsorgan, og hvordan de oppfatter sin egen tilsynsrolle. Ved hjelp av instrumentell og institusjonell teori er

målet å kunne si noe om hvordan et tradisjonsrikt forvaltningsorgan som Helsetilsynet endres og blir "det nye Helsetilsynet".

Robert Lohne, Varsling, ledelse og kommunikasjon i Helseforetakene - to case.

Studien vil med utgangspunkt i to case hvor ansatte ved to helseforetak har gått offentlig ut og varslet om kritikkverdige forhold ved foretakene se på hvordan organisasjonen rundt varsleren reagerer på ulike nivåer (andre ansatte, ledelse etc.) i forhold til prinsippene om enhetlig kommunikasjon utad og lojalitet til foretaket, som fremsettes i de nye kommunikasjonsstrategiene. Videre vil den forsøke å se om denne lojalitetsplikten kommer i konflikt med helsepersonellens lovpålagte plikt til å rapportere om forhold som kan være til skade for pasienten, og hvorvidt det eventuelt etableres alternative prosedyrer for å rapportere kritikkverdige forhold internt og/eller eksternt som kompensasjon for den forsterkede lojalitetsplikten.

Kristian Mjåland, Fra klient til pasient- En kvalitativ studie av en rusomsorg i endring.

Denne studien tar sikte på å undersøke hvilken type endring den nylig innførte Rusreformen har medført for organiseringen av norsk rusomsorg. Med Rusreformen (1.1.2004) gikk rusbehandlingen over fra å være et fylkeskommunalt ansvar til å bli underlagt staten ved de regionale helseforetakene. Rusbehandling er nå definert som tverrfaglig spesialisert behandling av rusmiddelavhengige, og klientperspektivet er erstattet av et pasientperspektiv. Studien vil forsøke å besvare to hovedspørsmål: På hvilken måte har Rusreformen ført til endring i organiseringen av rusomsorgen? Og hvilke styringsprinsipper og behandlingsideologi bærer en slik endring preg av? Studien er metodologisk forankret i et case studium av rusfeltet i Bergen og omegn.

Thora Vibecke Magnus, "Programstyring av klinisk praksis : en studie av psykisk helsevern med fokus på spiseforstyrrelser"

Studien skal belyse hvordan "programstyrt klinisk praksis" griper inn i forståelsen av spiseforstyrrelser og hvordan ulike profesjoner og kunnskapsregimer preger endringer av forståelsen om slike lidelser. Gjennom organisasjonene "Nettverk mot spiseforstyrrelser og interesseorganisasjonen ROS (Rådgivning om spiseforstyrrelser) vil studien forsøke å kartlegge hvordan endringer i styring og kunnskapsregimer påvirker behandlingen og hvilke implikasjoner dette medfører for pasienter og behandlere av spiseforstyrrelser. Studien er en case- studie og profesjonsteori vil være sentral i analysen.

Lene Susann Pilskog, "En studie av Nasjonalt lederutviklingsprogram for helseforetakene"

Ledelse har fått en fremtredende plass i reformtiltak i offentlig sektor. Denne oppgaven er knyttet opp imot sykehusreformen og ledelsesfokuset innen denne reformen. Studieobjektet er et pilotprosjekt gjennomført i tidsrommet 2003-2004 ved navn "Nasjonalt ledelsesutviklingsprogram for helseforetakene". Studiens mål er å identifisere intensjonene bak programmet, for deretter å spore effektene av programmet gjennom kvalitative intervjuer med deltakere og arrangører, samt dokumentanalyse.

Borgny Aakre, "Etablering av Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten"

Studien tar for seg opprettelsen av Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten, en sammenslåing av tre fagmiljøer; Senter for medisinsk metodevurdering, HELTEF (Stiftelse for helsetjenesteforskning) og deler av Divisjon for kunnskapshåndtering i Sosial- og helsedirektoratet. Bakgrunnen for de tre organisasjonenes eksistens, samt prosessen med sammenslåingen blir undersøkt. Interessante spørsmål er; har kravene til kunnskap endret seg som en konsekvens av sykehusreformen, og hvilken rolle har Kunnskapssenteret i forhold til fagmiljøene/profesjonene.

Uteksaminerte hovedfags-/masterprosjekter

Elisabeth Frisvoll, " Avdelingsledelse i norske sykehus i en reformtid - en utvikling henimot profesjonell ledelse?"

I denne masteroppgaven blir avdelingsledelse studert i lys av reformendringer i norske sykehus. Sykehusreformen hadde som mål å endre lederrollen i norske sykehus, og troen på ledelse som suksessfaktor syntes enorm. I studien studeres to kirurgiske avdelinger, som er ledet av henholdsvis en lege og en sykepleier. Masteroppgaven viser at disse to avdelingene har implementert reformen ulikt med tanke på målet om å endre lederrollen på avdelingsnivå, og at dette har konsekvenser for avdelingenes drift. Frisvoll slår fast at de nye lederrollene som reformen introduserer stiller høyere krav om ledelseskunnskap hos avdelingslederne enn det som var tilfelle før reformen. Videre viser det seg at avdelingsledelse i norske sykehus i dag krever ledelse i fulltidsstilling. Det konkluderes med at lederrollen er i en utvikling mot mer fokus på ledelse enn fag, men hvor langt utviklingen vil gå avhenger av faggruppenes krav til ledernes faglige legitimitet.

Gunn Synnøve Reisæter, "Koordinering – et grenseflate problem. En studie av koordinering og samarbeid i psykisk helsevern" (Levert juni 2006)

Gunn Synnøve er sykepleier og har arbeidet i psykiatrien siden 1980-tallet, i dag som rådgiver i psykiatrisk divisjon. Studien tar utgangspunkt i forholdet mellom sykehuset, kommunehelsetjenesten og de distriktpspsykiatriske sentrene i pasientenes behandlingsforløp. Samhandlingen mellom nivåene sees i lys av reformendringer i sektoren. Fokus i studien er på hvordan forhold som økonomi, fag og reformer kan påvirke forutsetningene for koordinering og samarbeid mellom etater på ulike nivå innen psykisk helsevern.

Anbjørn Holme, Det kommuniserende hospital - En studie av informasjonsfunksjonen ved sykehus. (Levert juni 2006)

Studien belyser hvordan informasjonsvirksomheten i norske sykehus har vokst frem i lys av reformeringen av spesialisthelsetjenesten. Oppgaven problematiserer hvilken sammenheng det er mellom NPM-reformer og omstillingen til en institusjonalisert informasjonsvirksomhet. Det fokuseres på opprettelsen av informasjonsstillingene i helseforetak ved å belyse deres arbeid knyttet opp imot mediekontakt, pasientinformasjon, profilering, utvikling av bedriftsaviser m.m. Studien er en kvalitativ casestudie og omhandler helseforetakene Helse Bergen, Helse Fonna og Helse Stavanger. Det er gjennomført kvalitative intervjuer ved hvert foretak. Hovedkonklusjonen i studien er at reformer og omstillinger tilnyttet NPM har aktualisert og dermed påskyndet utbyggingen av informasjonsvirksomheten i helseforetakene.

Britt V. Danielsen, Sykepleielederes erfaringer med ledelse av eget fag og tjenester etter innføringen av enhetlig ledelse (Levert mai 2006)

Masteroppgave i internasjonal sykepleievitenskap, Deakin University, Melbourne, Australia og Sygeplejeskolen i Viborg, Danmark

Formålet med denne studien er å beskrive og forstå hvordan sykepleieledere på ulike nivå erfarer og opplever ledelse av eget fag og tjenester etter innføring av en ny organisasjonsmodell med enhetlig ledelse i offentlige sykehus i Norge. De tradisjonelle lederstillingene for sykepleiere som f. eks. oversykepleier ser ut til å forsvinne i de nye helseforetakene, og avdelingssykepleierne på sengepostene ser ut til å få nye oppgaver og større ansvar. Studien har også til hensikt å forstå hvordan denne helsereformen har påvirket sykepleieledernes ledelsestenkning, idealer og lederroller, og hvorledes de erfarer at sykepleie påvirker beslutninger på avdelingsnivå.

Anne-Grethe Naustdal, Sjukepleieleiaren sitt arbeid med kompetanseutvikling i sjukehus - sett i lys av erfaringer med innføringa av sjukehusreforma (Levert 2006)

Masteroppgåve ved Høgskulen i Sogn og Fjordane

Eit sentralt spørsmål i denne studia har vore kva rolle sjukepleieleiaren spelar i arbeidet med kompetanseutvikling på sengepostnivå i sjukehus, og på kva måte ulike element frå sjukehusreforma har påverka sjukepleiaren i arbeidet med å utvikle sjukepleiefagleg kompetanse. Funna i studien syner at sjukepleieleiarane ser på seg sjølv som sentrale i arbeidet med kompetanseutvikling for sjukepleieprofesjonen, men tid og fokus arbeidet får har store variasjonar. Rammevilkåra for å kunne drive ei fagleg forsvarleg kvalitativt god sjukepleieteneste synes utfordra i samband med sjukehusreforma. Administrativt arbeid vektleggast framfor fagleg arbeid og dei institusjonelle tilhøva er dårlegare i høve til kompetanseutvikling.

Anita Vikingstad, Foretaksreformen – katalysator, destabilisator og diktator. En studie av strukturendringer i et lokalt foretak før og etter foretaksreformen (Levert mars 2006)

Studien tar for seg hvordan et lokalt initiert sykehussamarbeid mellom tre sykehus (Haugesund, Odda og Stord, HOS- prosjektet) ble påvirket av foretaksorganiseringen i norsk sykehussektor i 2002. HOS- prosjektet skulle være et frivillig samarbeid mellom tre likeverdige sykehus, i 2002 ble disse sykehusene slått sammen til ett foretak; Helse Fonna etter pålegg fra staten. Studien viser at de visjonene og målene som lå til grunn for HOS-samarbeidet i stor grad oppfylles gjennom foretaksorganiseringen og at reformen dermed fungerte som en katalysator. En del av de grunnleggende forutsetninger i HOS- samarbeidet ble imidlertid endret ved overgangen til foretak, for eksempel målsettingen om de tre sykehusene som likeverdige parter. Studien beskriver hvordan overgangen fra det frivillige samarbeidet til en pålagt foretaksstruktur også har fungert som en destabilisator på forholdet mellom sykehusene. Samtidig opplevde sykehusene at idéene bak HOS-prosjektet var vanskelige å legges til side til tross for de endrede handlings-forutsetninger og den nye foretaksstrukturen virket slik som en diktator for sykehusenes organisering.

Odd-Rune Hegrenes, Profesjonell ledelse i sykehus. En studie av styresammensetning og topplederrekruttering i helseforetak (levert september 2005)

Denne studien kartlegger den demografiske styresammensetningen av helseforetakene på et nasjonalt basis. Det undersøkes hvilke kravspesifikasjoner som ble benyttet ved ansettelse av administrerende direktør ved de ulike foretakene og hvilke av disse kriterier som var utslagsgivende ved ansettelse. Studien benytter seg i all hovedsak av en kvantitativ survey undersøkelse, og inngår i et samarbeid med NIBR, Nordlandsforskning og Rogalandsforskning der helseforetaksreformen evalueres.

Hege Johnson, Media - vaktbikkje og pragmatisk publikumsfrier? (levert august 2005)

Studien omhandler medias dekning av helsestoff og forhold til aktører i sykehussektoren. Analysen baseres på mediedekningen av helsestoff før og etter sykehusreformen, henholdsvis i 1995 og 2003. Studien viser blant annet at mediedekningen av helsestoff er i endring, ved at faglig ansatte sjeldnere uttaler seg til media - men at foretakenes administrasjoner er langt mer aktive enn sine forgjengere i de fylkeseide sykehusene. Politikere opptrer sjeldnere som kilder i nyhetsbildet, og enkelte journalister mener foretaksorganiseringen har gjort sykehussystemet mer lukket for omverdenen.

Rune Nesdal Jonassen, Har helsereformen fra 2002 påvirket ledelse, utøvelse av ledelse og informasjonsflyten internt i helseforetakene (levert desember 2005)

Masteroppgave fra Institutt for statsvitenskap og ledelsesfag, Høgskolen i Agder. Rune Nesdal Jonassen arbeider til daglig som informasjonskonsulent på Sørlandet sykehus HF. Studien retter seg mot avdelingsledere i sykehus og fokuserer på deres mulighet til å utøve ledelse. Målsettingen har vært å undersøke om reformen siden 2002 har ført til en endring av handlingsrommet for avdelingsledere til utøve ledelse med hensyn til *overordnet ledelse, fag, underordnet og sideordnet ledere*. Avdelingslederne i sykehuset ser på den posisjonen de har som avdelingsleder som svært viktig for om helsereformen skal lykkes eller ikke. De uttaler at det er på avdelingsledernivå at helsereformen går fra ord til handling.

Øyvind Jørgensen, Rettigheter og valgfrihet - Utviklingen av fritt sykehusvalg i Norge (levert september 2005)

I Pasientrettighetsloven som ble vedtatt i 1999 var det en ny bestemmelse om at nå kan pasienter fritt velge hvilket sykehus de vil bli behandlet ved. Denne studien skal i første rekke kartlegge begrunnelsene for å etablere ordningen med fritt sykehusvalg. Argumentene skal vurderes og kategoriseres i forhold til ulike hypoteser. For å kunne få en oversikt over de ulike argumenter er det nødvendig å kartlegge utformingsprosessen for denne ordningen, fra det tidspunkt brukermedvirkning innen sykehusvesenet først kom på dagsorden til det endelige stortingsvedtaket om fritt sykehusvalg ble gjort. Begrunnelsene for ordningen, og selve prosessen med å utforme den, vil bli vurdert og analysert ved hjelp av ulike organisasjonsteoretiske perspektiver.

Kari Kjos, Ledelse i en endringsprosess. - En studie av toppledere i fire lokale helseforetak. (levert august 2005)

Oppgaven tar for seg lederens rolle før og etter sykehusreformen, også på tvers av foretak. Belyser hvordan toppledere forholder seg til de utfordringer som skapes av eksterne og interne krav. Det fokuseres på hvilke endringer man kan finne i topplederrollen etter implementeringen av sykehusreformen i forhold til hvordan det fungerte i forkant av denne. Oppgaven fokuserer på de fire underliggende virksomhetene i Helse Vest, og det

gjennomføres kvalitative intervjuer med toppledere innenfor disse foretakene. Videre blir det gjennomført tidsstudier for å kartlegge hvilke fokus toppledere har, og hvilke arbeidsoppgaver som faktisk gjennomføres. Kjos konkluderer blant annet med at toppledernes rolle har forandret seg, til tross for at en del av lederne mener at dette ikke er tilfelle, og videre at ledelse til dels arter seg ulikt i de forskjellige foretakene.

Siri Torvestad Nerheim, Hvem skal lede? - Nasjonal profesjonsdebatt og lokale erfaringer ved innføring av enhetlig ledelse i helseforetak (levert desember 2005)

Utgangspunktet for studien er innføringen av enhetlig ledelse i norske sykehus. Studien kartlegger fremveksten av loven samt debatten om enhetlig ledelse med vekt på uenigheten mellom leger og sykepleiere. Det undersøkes hvordan fire lokale helseforetak har oppfattet og iverksatt loven om enhetlig ledelse. Studien viser at de nye lederne har fått krevende oppgaver, men at de i større grad har oversikt over sykehusledelsen og avdelingens aktiviteter enn før. Lokalt viste studien at foretakenes størrelse og foretaksreformen som helhet hadde stor innvirkning på den lokale innføringen av enhetlig ledelse. Store foretak opplevde en sterk prinsipiell debatt om hvilke profesjoner som var skikket til ledelsesposisjoner. De små foretakene hadde i mindre grad profesjonskonflikter, men større vanskeligheter med den praktiske gjennomføringen av organisasjonsmessige endringer, blant annet som følge av vanskelige geografiske forhold.

Therese Svendsen, Forholdet mellom strategi og atferd: Hva betyr et strategidokument om kommunikasjon for et helseforetak? (levert desember 2005)

Studien tar utgangspunkt i at det etter foretaksorganiseringen har blitt større oppmerksomhet om kommunikasjon som virkemiddel. Hva betyr et strategidokument som omhandler kommunikasjon? Hvordan påvirker det atferden i foretaket? Målet med oppgaven er å si noe om forholdet mellom organisasjons- og kommunikasjonsstruktur i forhold til den faktiske atferden i et stort helseforetak, med media som en viktig variabel.

Rune Hallingstad: "Regional styring av helseforetak. En studie av iverksettelsen av sykehusreformen i Helse Midt og Helse Vest" (Levert mai 2004)

Med utgangspunkt i det arbeidet som gjøres i forbindelse med arbeids- og funksjonsfordeling innad regionene, foretas det en komparasjon mellom Helse Vest-Norge RHF og Helse Midt-Norge RHF. Det fokuseres på hvilke satsingsområder som prioriteres fra RHF, hvilke tiltak som gjennomføres og hvordan dette arbeidet forankres i de underliggende foretak. Studien samler data fra kvalitative intervjuer med styreledere, styremedlemmer og administrerende direktører i de to regionene. Studien viser at det ble valgt to forskjellige strategier og at konsekvensene på kort sikt ble relativt store. På lenger sikt er det vanskeligere å bedømme.

Sturla Herfindal: "Veien frem til foretaksorganiseringen" (Levert juni 2004)

Viser hvordan sykehusreformen fikk gjennomslag i det politiske og departementale miljø. Det fokuseres på tidspunktet fra 03/2000 hvor Regjeringen Stoltenberg tiltrådte, til Stortingsvedtaket for Sykehusreformen 06/2001. Studien viser hvilke argumenter som ble benyttet og dynamikken i den prosessen som førte fram til vedtak om foretaksorganisering. Det benyttes kvalitative intervjuer med sentrale aktører innenfor det politiske og departementale miljøet, samtidig som det fokuseres på de debatter og ytringer som pågikk i media i denne perioden.

Lars-Bjarne Klungseth: "Accessibility, Transparency and Public Choice - A study of the free choice policy within the Norwegian specialized healthcare system" (Levert oktober 2004)

Denne studien søker å belyse hvordan foretakene imøtekommer kravene til konkurranse seg imellom. Det vektlegges spesielt en tilnærming til "Fritt sykehusvalg", og studien ser på hvordan foretakene arbeider internt og ut mot brukerne for å skape en konkurransesituasjon. Studien gjør en sammenligning mellom et stort og et lite sykehus innenfor Helse Vest-området, og samler inn både kvalitative og kvantitative data.

**Torgeir Sveri: "STRUKTURER OG REFORMER
-En kvalitativ analyse av reformen "enhetlig ledelse" sett i lys av sykehusets arbeidsorganisering" (Levert oktober 2004)**

Denne studien ser på hvilke endringer man finner på avdelingsnivået i forbindelse med innføringen av enhetlig ledelse, spesielt i forhold til hvilke konsekvenser dette får "på gulvet". Det som skal undersøkes er i hvilken grad det skjer endringer i sykepleieres og legers hverdag på en stor klinisk avdeling på et stort sykehus. Hvordan møter sykehusorganisasjonen reformen? Den foreløpige konklusjon er at reformering av det lege- og pleiefaglige arbeidet som fokuserer på formelle strukturendringer og medarbeidernes verdier kommer til kort, da de i for liten grad tar hensyn til at varige endringer fordrer endringer i arbeidets infrastruktur. De administrative reformene og nye ledelsessystemene får liten effekt fordi de reformerer og leder noe annet enn det som faktisk er avgjørende for det arbeidet som utføres og dels fordi infrastrukturen hemmer deres mulighet for gjennomslag.